

Bulgakov: *Álszentek összeesküvése* – KRITIKA

A komáromi előadás legkevésbé hangsúlyos szála mindenesetre éppen az álszentek összeesküvése – az „Őfelsége komédiása” a bemutató jelentéstartalmát sokkal inkább fedő választás lehetett volna.

Molière-t teljes pompájában, alighanem pályája csúcán pillanthatjuk meg a játék elején: ott áll, a színpad legmagasabb pontján, tapsvihar közepette, látványos parókában, hajlongva a közönség és a király felé. Nem sokkal később a játéktér e pontján már a Napkirály jelenik meg.

Kettejük egymásra kopírozódó antréja sokat elárul Martin Huba komáromi rendezésének intenciójáról; a hivatásos komédiás, a színpad zsenije a hatalom virtuóz komédiásával néz szembe. Helyzetük felettébb egyenlőtlen, hiszen alapja a függő viszony. A viszony, amely mindent meghatároz, amelytől nincs szabadulás. Noha a színház Molière otthona, az is éppúgy a király tulajdona, játékszere, mint minden más. Jozef Ciller díszlete nem jeleníti meg Lajos palotáját. Pontosabban ugyanazt a stilizált, színházi attribútumokból összeálló teret látjuk az udvari jeleneteknél is, mint a teátrumban játszódóknál. A király szolgálói szinte balett-társulatként repkednek az uralkodó körül, aki folyamatosan játszik – mindennel és mindenkivel. De a díszlet keveset változik a Molière magánéletét középpontba állító jeleneteknél is: csupán egy látványos franciaágy gördül ilyenkor a színpadra, hogy azután végül ott is maradjon és az előadáson összezsugoruló komédiást ott érje a halál. Vagyis Molière számára nincs kilépés a színházból: magánélete és a sorsát eldöntő hatalmi játszmák terepe éppúgy a színház, mint az előadásaié.

Huba értelmezésében Molière drámája éppen az, hogy csupán az igazi teátrumban bizonyul lángelmének; a magánélet és a politika színpadán egyaránt megbukik. A bukás oka összetett: az öregedő művész eredendő naivitása, kiszolgáltatottságából fakadó félelme éppúgy közrejátszik, mint vak hiúsága és szilárd morális meggyőződésének hiánya. A komáromi előadástól a színésztrupp idealizálása is távol áll. Kétes egzisztenciák, bizonytalan érzelmektől fűtött, az érvényesülésért mindenre képes alakok népesítik be a színt. Igazi összetartás csak a sikerek idején mutatkozik, egyébként – talán az idealista La Grange-t leszámítva – mindenki a saját pecsenyéjét sütögeti. Molière maga sem kivétel, legfeljebb annyiban, hogy számára a tehetség mindenek felett áll – ezért képes az áruló Moironnak is megbocsátani. Emberismerete viszont gyakran cserbenhagyja, még a legfontosabb esetekben is: sem szerelme, sem patrónusa hazugságain nem lát át, vagy legalábbis – öncsalásba menekülve – nem akar átlátni.

Rancsó Dezső /fotók: Kiss Gibbó Gábor

Kifejezetten érdekes megközelítés is lehetne a hatalmi csatározásokban alulmaradó művész helyett a gyenge, esendő, öregedő embert, illetve a zűrzavaros hatalmi praktikák helyett a hatalom pojáca-természetét megmutatni. És még az sem nagy baj, ha a szöveg maga bizonyos pontokon ellentmond a koncepciónak, hiszen a dramaturgiai beavatkozások változtathatnának a helyzeten. (Ahogyan egyébként változtatható lenne a cím is. Komoly filológiai kutakodást igényelne annak feltérképezése, hogyan alakultak ki a darab eltérő címváltozatai: *Álszentek összeesküvése*, *Képmutatók cselszövése*, *Őfelsége komédiása*. Annyi bizonyos, hogy az egyes bemutatók címválasztása nem a fordítás függvénye; mind Elbert János, mind Karig Sára fordítását többféle címváltozatban bemutatták már. A komáromi előadás legkevésbé hangsúlyos szála mindenesetre éppen az álszentek összeesküvése – az „Őfelsége komédiása” a bemutató jelentéstartalmát

sokkal inkább fedő választás lehetett volna). Ám a koncepció érvényesítésénél alkotói bizonytalanság érződik; mintha, nem született volna határozott döntés arról, mi történjék a szükségképpen háttérbe szoruló cselekményszálakkal, jelenetekkel, szereplőkkel. Az udvar Lajost körülvevő figuráinak többsége teljesen elmosódik, kivéve d'Orsigni márkit, aki Tóth Tibor markánsan, de gyakorlatilag légtüres térben (vagyis színpadi kapcsolatra más szereplőkkel nemigen találva) játszik ostoba, de az udvari érvényesüléshez mégis elegendő gógyival rendelkező kalandornak. Charron érsek titkos társasága pedig enyhén komikus gittegyletnek tűnik – talán ezt próbálják ellensúlyozni azok a rendezői megoldások, melyek a társaság üléseinek teatralitását emelik ki, valamelyest ezeket a jeleneteket is a színházi koncepcióhoz kapcsolva. Ám a társaság politikai súlya, veszélyessége így sem igen érződik, ráadásul Olasz István Charronként nem démoni manipulátort játszik, de nem is fanatikus hívőt, hanem pusztán egy közepes kaliberű, hatalmi pozíciójához foggal-körömmel ragaszkodó technokratát. Így e jelenetek kilógnak a „színház az egész világ” koncepcióból, sokat vesztenek eredeti jelentőségükből – ugyanakkor túl sok teret és időt

hasítanak ki az előadás szövetéből.

Mokos Attila és Bárdos Judit

A produkció egyenetlenségeit az feledtethetné, ha Molière egzisztenciális drámája emlékezetes erővel szólana meg. És Mokos Attila Molière-ként igyekszik tenni is ezért: precízen és kellő szuggesztivitással építi fel a sodródó, minden áron elismerésre vágyó, hiú, az intrikákon át nem látó színpadi zseni alakját. Ám a rendezői bizonytalanság itt is érződik: Huba kissé elvétí a mértéket, főként azzal, ahogy a művész naivitását, esetlenségét eltúlozza. Bárdos Judit Armande-ként az első jelenetben még egy hamvas bájú, legfeljebb kicsit romlott, a nagy embert őszintén szeretni látszó fruskát hoz színre, hogy aztán különösebb átmenet nélkül játsszon el egy perspektívavágytól fűtött, mindenkivel kacérkodó, Moirront gátlástalanul elcsábító, átlátszóan hazudozó nőt. Az, hogy ezen az Armande-on Molière nem képes keresztüllátni, túlságosan lefokozza a figurát. Ha ennyire vak, vagy ennyire vak akar lenni, akkor egyetlen pillanatra sem lehet esélye a hatalommal, vagyis a hatalmat megtestesítő királlyal szemben. Lajosnak így nem is kell zseniális komédiásnak lennie – és Rancsó Dezső ennek megfelelően nem is a hatalmi komédiák lángelméjét, hanem a hatalomgyakorlás rutinos technokratáját játssza el, akinek színészkedése inkább narcisztikus hajlamaiból, mintsem a politikai taktika kacskaringóiból következik. Mindezzel nem az a baj, hogy Molière így nem a hatalmi játszmák szükségszerűen elbukó hőseként, hanem a bürokrácia által különösebb nehézség nélkül felőrölt, gyenge emberként áll előttünk, hanem az, hogy a játszma gyakorlatilag előre lefutottnak tűnik. Ezáltal pedig a tét és a feszültség illan el az előadásból. És hiába van Mokos Attilának néhány igazán szép pillanata az utolsó jelenetek magára hagyott, már csak a művészet által életben tartott Molière-jeként, a figura különleges formátumát nem tudja érzékeltetni.

Jelenet

Ehhez képest az előadás további erényei és problémái csupán részletkérdésnek tűnnek. A színházi kulissza kétségkívül atmoszférateremtő erővel bír, a játék ritmusa viszont egyenetlen. Vegyes benyomást keltenek a fontos epizódszerepeket játszóak. Bandor Éva öntudatos, erkölcsi tartással bíró, ám a figura jelene mögött a mozgalmas múltat és sejtetni engedő Madeleine BÉjart-ja erőteljes és rétegzett alakítás, míg Moirron összetett

alakjából Szabó Viktor csupán a gátlástalan törtetőt játssza el, meglehetősen egysíkúan. Precízen kidolgozottak a mozgássorok, ugyanakkor felettébb bosszantó a francia nevek ejtésének slendriánsága. (S ha egyik-másik név helyes ejtésének nyelvi kompetencia híján esetleg nehezebb is utánanézni, annyit azért talán lehetne tudni, hogy [arman]-nak szokás ejteni az „Armand”-t, mely férfinév, az „Armande” ejtése pedig mindenképpen [armand].)

A fenti ellentmondásokat, egyenetlenségeket egy feszültebb és formátumosabb előadásnak könnyebb volna elnézni. Martin Huba munkájának egészét azonban egy érvényesnek tűnő, a játéksablonoktól némileg eltérő alkotói koncepció és annak bizonytalan, erőtlen, következőképpen felemás megvalósítása jellemzi.

Mihail Bulgakov: *Álszentek összeesküvése* (Komáromi Jókai Színház)

Zene: Lakatos Róbert m.v. Díszlet: Jozef Ciller m.v. Jelmez: Peter Čanecký m.v. Koreográfus: Juraj Letenay m.v. Dramaturg: Varga Emese. Rendező: Martin Huba m.v.

Szereplők: Mocos Attila, Bandor Éva, Bárdos Judit m.v., Tóth Károly e.h., Szabó Viktor, Culka Ottó, Rancsó Dezső m.v., Tóth Tibor, Olasz István, Skronka Tibor, Ropog József, Majorfalvi Bálint, Bernáth Tamás, Dékány Nikolett e.h., Nagy László, Németh István.

Nemzeti Színház, Budapest, 2015. október 30.

Nyomtatás